

«Τα παιδιά και τα εγγόνια» των λέξεων της γλώσσας μας

Τον λεξιλογικό θησαυρό της ελληνικής, μέσα από τα ομόρριζα, τα παράγωγα και τα σύνθετα, παρουσιάζει το νέο, ένατο, λεξικό του **Γ. Μπαμπινιώτη**

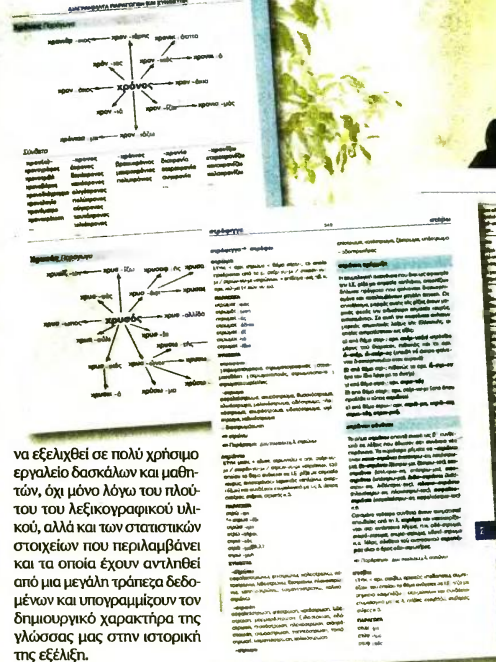
ΤΗΣ ΔΑΜΠΡΙΝΗΣ ΚΟΥΖΕΛΗ

Αγαπών την Ιατρική γιατί ανακαλύπτω μαζί της την καταγωγή των λέξεων της ελληνικής, έγγραφε, πάνω-κάτω, στην εισαγωγή του σε ένα δημοφιλές εγχειρίδιο Ανατομικής ο παλαιός καθηγητής της Ιατρικής στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης Αλέξανδρος Σάββας, εξηγώντας πως από το ουσιαστικό *παιδιά* και το επίθετο *παιτικός* ο γιατρός και ο φοιτητής της Ιατρικής ανακαλύπτουν το ξεχασμένο στον καθημερινό λόγο *πάρα* (συκώτι), τη λέξη που γέννησε τις άλλες δύο. Αυτές τις σχέσεις, τις συγγενείς, τις γένες των λέξεων καταγράφει το νέο *Λεξικό των Παραγώγων και Συνθέτων της Νέας Ελληνικής* (Κέντρο Λεξικολογίας, 2016) του Γεώργιου Μπαμπινιώτη.

Συνολικά 64.000 παράγωγα και σύνθετα σε κύρια επιλεγμένα λήμματα αναδεικνύουν τη δυναμική της ελληνικής γλώσσας, το μεγάλο φάσμα λέξεων συγγενικών, παραγώγων και συνθέτων, που αναπτύσσεται γύρω από τις λέξεις. Από το *γράφο* ξεπηδούν τα παράγωγα *γραμμή* και *γραφέο*, ο *γραφέας* και η *γραμματέας*, ο *γραμμόμενος* και το *γραμμίτιο*.

Το παράγωγο και τα σύνθετα με πρώτο ή δεύτερο συνθετικό τη λέξη *λόγος* φθάνουν τις 1.530 λέξεις, ένα πλήθος που περιλαμβάνει από τη *λογοθεραπεία* και την *πατυρολογία* ως τον *ενδυματολόγο* και το περιληπτικό ουσιαστικό *φωτολόγιο*.

Το ένατο λεξικό του Γεώργιου Μπαμπινιώτη προβλέπεται

να εξελιχθεί σε πολύ χρήσιμο εργαλείο δασκάλων και μαθητών, όχι μόνο λόγω του πλούτου του λεξικογραφικού υλικού, αλλά και των στατιστικών στοιχείων που περιλαμβάνει και τα οποία έχουν αντληθεί από μια μεγάλη τράπεζα δεδομένων και υπογραμμίζουν τον δημιουργικό χαρακτήρα της γλώσσας μας στην ιστορική της εξέλιξη.

Το υλικό οργανώνεται σε 4.300 ομάδες συνθέτων (α' και β' συνθετικά) και τα παράγωγα επιλεγμένων λέξεων απεικονίζονται εποπτικά σε 300 διαγράμματα. Ο χρήστης των λεξικών Μπαμπινιώτη, που ήδη αναμένει να συναντήσει φυλλομετρώντας το νέο λεξικό σχόλια, δεν θα απογοητευθεί. Στα οικεία μπλε πλαίσια βρίσκονται 350 σχόλια σε επιλεγμένα θέματα (ομόρριζα, σύνθετα, διαφορές σχηματισμού, ορθογραφία κ.ά.). Δίνονται τα σημαντικότερα προθήματα και

επιθήματα, με σημασιολογικές πληροφορίες και πολυάριθμα χαρακτηριστικά παραδείγματα και το λεξικό συμπληρώνει ετυμολογικές πληροφορίες σε κάθε λέξη, πίνακες που ταξινομούν τις λέξεις με βάση την παραγωγική τους δύναμη και μια σύντομη, εύληπτη και κατατοπιστική εισαγωγή για το τι σημαίνει ρίζα, θέμα και κατάληξη, τι είναι τα προσώματα, και πιο ειδικά τα προθήματα και τα επιθήματα, πώς σχηματίζονται οι παράγωγες και σύνθε-

τες λέξεις της ελληνικής. Παράγωγα και σύνθετα των λέξεων της γλώσσας μας είναι «τα παιδιά και τα εγγόνια των λέξεων», δηλώνει παραστατικά ο Γεώργιος Μπαμπινιώτης, δείχνοντας πως η λέξη-παιδί *σέβας*, το οποίο παράγει τη λέξη-μάννα *σεβάσμοι* δίνει τη λέξη-παιδί *σέβας*, το οποίο παράγει τη λέξη-εγγόνι *σεβάσμοι*, που χάθηκε νομικά, αλλά άφρασε απογόνους τις λέξεις-δισέγγονα *σεβαστός, σεβαστικός, σεβασμός*, το τρισεγγόνο *σεβάσμιος* και με τους δικούς του απογόνους, *πανσεβάσμιος, αλληλοσεβάσμιος* κ.ά.

Το ένατο λεξικό του Γεώργιου Μπαμπινιώτη προβλέπεται να εξελιχθεί σε πολύ χρήσιμο εργαλείο δασκάλων και μαθητών

Ολοκλήρωση ενός λεξικογραφικού κύκλου

«Με το Λεξικό των Παραγώγων και Συνθέτων, το ένατο λεξικό μου, ολοκληρώνεται ο κύκλος των λεξικών που αδιόθηκα να φέρω εις πέρας για μια συνολική λεξικογραφική αποτίμηση της γλώσσας μας» δηλώνει στο «Βήμα» ο Γεώργιος Μπαμπινιώτης, παρότι δύσκολα πιστεύουμε ότι κλείνει πράγματι αυτός ο κύκλος του παλαιμάχου λεξικογράφου. Όπως εξηγεί, «με τα ενιά λεξικά μου επιδίωξα να δώσω μια έγκυρη, επιστημονική – αλλά συγχρόνως «φιλική» και ελκυστική για τον αναγνώστη – περιγραφή των λέξεων της γλώσσας μας: των

σημασιών, της ορθογραφίας τους, της ετυμολογίας τους, των συνωνύμων και αντωνύμων τους, της χρήσης των απαιτητικών («δυσκόλων») λέξεων, της αντιμετώπισης των δυσκολιών και των λαθών και, τέλος, τώρα την αυτοτελές λεξικό για κάθε πλευρά του λεξιλογίου μας θησαυρού. Αξιώθηκα, τελικά, να συνθέσω ένα λεξικογραφικό «γλωσσικό συνεχές» της Ελληνικής. Πρόκληση για μαθητή, περιπλάνηση, ανακάλυψη και διανοητική απόλαυση. Προσπάθησα να εξοικειώσω τον αναγνώστη με λεξικά που να διαβάζονται και με μια παράσταση

της γλώσσας μας, που να τον κάνει να αισθανθεί περήφανος αλλά και «αει μαθητής», όπως είμαστε όλοι στη γλώσσα. Προσπάθησα μέσα από τους δρόμους των λέξεων να ανοίξω τις πύλες των εννοιών, τις οποίες έχουμε δημιουργήσει διαχρονικά ως λαός και ως ελληνικός πολιτισμός και με τις οποίες υπάρχουμε και πορευόμαστε. Πόσο το κατάφερα θα φανεί στην πορεία του χρόνου. Καθώς ένας κύκλος προσώφρας κλείνει, «ένα παλιό μου μεράκι», ανακοινώνει ο γνωστός καθηγητής Γλωσσολογίας, δρομολογείται: «Να αφήσω πίσω

μου μια νέα «Σύγχρονη Σχολική Γραμματική» που θα κάνει δασκός την πρόθυμη στα χέρια τους να γνωρίσουν, να καταλάβουν και να επισκεψαστούν τη στάση τους στη Γραμματική και το Συντακτικό. Με πολλή δουλειά έχω συντάξει μια νέα, άλλοι τύπου και αντίληψης, Σύγχρονη Σχολική Γραμματική για μαθητές Γυμνασίου – Λυκείου, για δασκάλους, για γονείς και, κυρίως, για κάθε έναν που αγαπά τη γλώσσα και θέλει να καταλάβει με απλά λόγια, όπως τα εξηγώ, πώς λειτουργεί ο μηχανισμός που δημιουργεί τη γλώσσα μας. Να γοητευθεί και να αγαπήσει τη Γραμματική!»